

EU:s förebyggande arbete mot radikalisering som leder till våldsbejakande extremism

---

Till konstitutionsutskottet

Konstitutionsutskottet beslutade den 22 november 2016 att ge justitieutskottet, utrikesutskottet och utbildningsutskottet tillfälle att senast tisdagen den 13 december 2016 yttra sig över kommissionens meddelande Att stödja det förebyggande arbetet mot radikalisering som leder till våldsinriktad extremism (KOM(2016) 379) i de delar som berör respektive utskotts beredningsområde.

Utbildningsutskottet redovisar i sitt yttrande sin syn på de områden och åtgärder i meddelandet som berör utbildning och forskning. Utskottet välkomnar kommissionens meddelande och de nya prioriteringar som har gjorts inom EU:s utbildningsprogram Erasmus+ och EU:s forskningsprogram Horisont 2020. Utskottet vill särskilt lyfta fram stödet till lärare för att rusta dem bättre när det gäller att upptäcka tidiga tecken på radikalisering och att hantera mångfald i klassrummen. Utskottet vill betona vikten av att samarbeta med Europarådet och Unesco inom utbildningsområdet, inte minst när det gäller verktyg för lärarstöd. Utskottet vill också betona vikten av att ta fram ny kunskap genom forskning om radikalisering.

Utskottets överväganden

Bakgrund

EU-samarbetet på utbildningsutskottets område

I fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (FEUF) beskrivs EU:s mål och åtgärder för utbildningsområdet i artikel 165 och 166 och för forskning i artikel 179–188. Bestämmelser om forskning finns också i Euratomfördraget. Inom utbildningsområdet har EU befogenhet att stödja, samordna eller komplettera medlemsstaternas åtgärder (artikel 6 FEUF), men EU:s insatser får inte innebära harmonisering av medlemsstaternas bestämmelser i lagar och andra författningar (artikel 2.5 FEUF). Inom forskning har EU befogenhet att vidta åtgärder, bl.a. att fastställa och genomföra program, under förutsättning att det inte hindrar medlemsstaterna från att utöva sina befogenheter (artikel 4 FEUF).

Två återkommande lagstiftningsärenden för utskottet är EU:s program inom utbildningsområdet och EU:s ramprogram för forskning. Innevarande programperiod (2014–2020) benämns programmen Erasmus+ respektive Horisont 2020. Båda beslutas enligt det ordinarie lagstiftningsförfarandet. Framför allt på utbildningsområdet sker EU-samarbetet annars på annat sätt än genom bindande lagstiftning. Utbildning 2020, t.ex., är en strategisk ram för europeiskt utbildningssamarbete som bygger vidare på det tidigare arbetsprogrammet Utbildning 2010. Den innehåller strategiska mål för medlemsstaterna samt indikatorer och europeiska riktmärken för att mäta framsteg i enlighet med den öppna samordningsmetoden.

Parisdeklarationen

I maj 2015 fick utskottet information från regeringen om det informella utbildningsministermötet i mars i Paris, vid vilket utbildningsministrarna antog en deklARATION om främjande av aktivt medborgarskap och gemensamma demokratiska värderingar, tolerans och icke-diskriminering genom utbildning (prot. 2014/15:34). Den s.k. Parisdeklarationen sätter upp mål för medlemsstaterna och betonar vikten av samarbete på EU-nivå för att säkerställa att barn och unga får sociala, medborgerliga och interkulturella kompetenser, för att stärka kritiskt tänkande och mediekunskaper, särskilt vid användning av internet och sociala medier, för att främja utbildning av utsatta barn och unga samt för att främja interkulturell dialog genom alla former av lärande.

Utbildningsministrarna har följt upp Parisdeklarationen på olika sätt inom ramen för sina formella rådsmöten. I december 2015 antog de en gemensam rapport om genomförandet av Utbildning 2020, i vilken åtgärder som är i linje med Parisdeklarationen prioriterades. Vid sitt möte i februari 2016 höll de en debatt om att främja aktivt medborgarskap och grundläggande värden genom

utbildning. Vid mötet i maj 2016 antog de rådsslutsatser om mediekunnighet och främjandet av kritiskt tänkande, och vid mötet i november 2016 antogs rådsslutsatser om förebyggande av radikaliserings som leder till våldsbejakande extremism.

Utskottet har följt upp Parisdeklarationen genom tre överläggningar med regeringen under 2016. Vid samtliga tillfällen har utskottet uttryckt sitt stöd för regeringens ståndpunkt där regeringen bl.a. har betonat vikten av att bredda lärares kompetens till att kunna hantera svåra samtal om kontroversiella ämnen såsom extremism och terrorism och också framfört vikten av att EU även tar hänsyn till Unescos arbete inom området.

Nationella åtgärder

Våren 2016 tog det europeiska nätverket Eurydice, som är en del av kommissionen, fram en översikt över de nationella åtgärder som har vidtagits efter Parisdeklarationen. Två tredjedelar av de 34 stater som rapporten omfattar har vidtagit eller diskuterar att vidta någon åtgärd, t.ex. en nationell handlingsplan eller nya läroplaner.

I Sverige ska utbildning i skolväsendet enligt skollagen (2010:800) utformas i överensstämmelse med grundläggande värderingar och de mänskliga rättigheterna. Det innebär enligt förarbetena att utbildningen i sig och de som verkar inom den aktivt och medvetet ska förmedla till barnen och eleverna vårt samhälles gemensamma värderingar såsom demokrati och mänskliga rättigheter och stimulera barnen och eleverna att förverkliga värderingarna. Detta ska också komma till uttryck i praktisk och vardaglig handling. I läroplanerna för olika skolformer framhålls också skolans grundläggande värden, t.ex. att skolväsendet vilar på demokratins grund.

Därutöver har regeringen gett Skolverket i uppdrag att genomföra olika insatser i skolan, bl.a. att ta fram nationella skolutvecklingsprogram för att t.ex. utveckla arbetet med skolans värdegrund (U2015/03844/S), att föreslå nationella it-strategier för skolväsendet inklusive en kritisk it-användning hos eleverna (U2015/04666/S) och att höja kunskapen om främlingsfientlighet och liknande former av intolerans (A2014/1587/DISK). När det gäller forskning har Vetenskapsrådet fått i uppdrag att inrätta ett nationellt forskningsprogram om rasism i samråd med Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte). Programmet omfattar 20 miljoner kronor per år fr.o.m. 2016.

Meddelandet

I meddelandet lyfter kommissionen fram sju områden inom vilka EU kan bistå och stödja medlemsstaternas arbete mot radikaliserings; bl.a. aviseras åtgärder för att stödja forskning och kunskapsbyggande. För att möjliggöra bättre underbyggda politiska insatser vill kommissionen använda forskning om de komplexa grundorsakerna till våldsinriktad radikaliserings inom Horisont 2020 till att ta fram konkreta verktyg.

Kommissionen aviserar också åtgärder för att främja en inkluderande utbildning och EU-gemensamma värden. Kommissionen framhåller att medlemsstaterna ansvarar för sina egna utbildningssystem, men att EU kan stödja nationella insatser och bidra till att lösa gemensamma utmaningar, särskilt inom samarbetet Utbildning 2020. Mot bakgrund av Parisdeklarationen har kommissionen redan mobiliserat medel och kommer att vidta fler konkreta åtgärder för att stödja medlemsstaternas arbete.

Kommissionen kommer att lägga fram ett förslag till rådets rekommendation för att främja social inkludering och EU:s grundläggande värden genom utbildning och icke-formellt lärande, som syftar till att ge vägledning i hur de nationella och lokala målen i Parisdeklarationen kan uppnås. Inom Erasmus+ prioriteras åtgärder och projekt som främjar integration och grundläggande värden i enlighet med målen i Parisdeklarationen. Bland annat vill kommissionen fortsätta att stödja utbyten och andra verktyg för lärarstöd för att rusta lärarna bättre när det gäller att upptäcka tidiga tecken på radikaliserings och att hantera mångfald i klassrummen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar kommissionens meddelande om att stödja medlemsstaternas förebyggande arbete mot radikaliserings som leder till våldsinriktad extremism. I detta mycket angelägna arbete står EU:s medlemsstater inför liknande utmaningar. Även om det i första hand är medlemsstaternas ansvar kan EU stödja samarbete och erfarenhetsutbyte mellan medlemsstaterna. Utskottet delar kommissionens uppfattning att samverkan behövs på alla nivåer – lokalt, regionalt, nationellt, europeiskt och internationellt.

Inom utbildningsområdet antog EU:s utbildningsministrar Parisdeklarationen vid ett informellt möte i mars 2015. Frågan om hur utbildning kan motverka radikaliserings av unga samt främja aktivt medborgarskap och grundläggande värden har inkluderats i det europeiska utbildningssamarbetet sedan dess. Utskottet välkomnar mot denna bakgrund de nya prioriteringar som har gjorts inom EU:s utbildningsprogram Erasmus+. Utskottet anser att det är mycket angeläget att inom programmet prioritera åtgärder och projekt som främjar integration och grundläggande värden i enlighet med målen i Parisdeklarationen.

Utskottet vill särskilt lyfta fram EU-stödet till lärare i form av utbyten och andra verktyg för att rusta lärarna bättre när det gäller att upptäcka tidiga tecken på radikaliserings och att hantera mångfald i klassrummen. Utskottet delar kommissionens uppfattning att den lokala nivån ofta har bäst förutsättningar att upptäcka och förhindra radikaliserings. Utskottet har i ett tidigare yttrande till konstitutionsutskottet understrukit behovet av ökad kunskap i kommuner och skolor om hur radikaliserings kan upptäckas på ett tidigt stadium och då också konstaterat att det krävs metodutveckling och

utbildning (ytr. 2015/16:UbU3y). I samma yttrande ställde sig utskottet också bakom ett motionsyrkande med denna innebörd.

När det gäller EU:s åtgärder inom utbildningsområdet vill utskottet betona vikten av att samarbeta med Europarådet och Unesco, inte minst när det gäller verktyg för lärarstöd.

Utskottet vill i sammanhanget framhålla att i Sverige vilar skolväsendet på demokratins grund. Utbildning i skolväsendet ska enligt skollagen (2010:800) utformas i överensstämmelse med grundläggande värderingar och de mänskliga rättigheterna. Därutöver har Skolverket fått i uppdrag att genomföra olika insatser i skolan som är i linje med Parisdeklarationen. Utskottet kan därmed konstatera att det pågår ett arbete i Sverige kring dessa frågor men vill samtidigt understryka vikten av att arbetet fortsätter och vidareutvecklas eftersom utbildning är ett centralt instrument för att värna demokratin.

Våldsinriktad radikaliseringsfråga är en komplex fråga. Utskottet vill betona vikten av att ta fram ny kunskap på området och delar kommissionens uppfattning att relevanta forskningsområden bör prioriteras. Utskottet välkomnar därför de nya prioriteringar som har gjorts inom EU:s forskningsprogram Horisont 2020 så att medel inom programmet kan användas för detta ändamål. Utskottet kan i sammanhanget också konstatera att Sverige har inrättat ett nationellt forskningsprogram om rasism.

Stockholm den 6 december 2016

På utbildningsutskottets vägnar

Lena Hallengren

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Lena Hallengren (S), Christer Nylander (L), Thomas Strand (S), Betty Malmberg (M), Caroline Helmersson Olsson (S), Michael Svensson (M), Håkan Bergman (S), Ulrika Carlsson i Skövde (C), Elisabet Knutsson (MP), Erik Bengtzboe (M), Gunilla Svantorp (S), Robert Stenkvisst (SD), Daniel Riazat (V), Annika Eclund (KD), Roza Güclü Hedin (S), Maria Stockhaus (M) och Crister Spets (SD).